

Zoogdieren in de winter

door Jan Alewijn Dijkhuizen

Bij zoogdieren in de winter denk ik altijd direct aan vleermuizen, dat heeft alles te maken met de wintertellingen die er eind december en begin januari plaatsvinden en waar ik met enthousiasme aan deelneem.

Maar er zijn meer soorten zoogdieren die in onze nabijheid leven en op een of andere manier de winter moeten zien te overleven.

Opvallend is dat onze zoogdieren over het algemeen maar weinig gebruik maken van trek zoals veel vogelsoorten dat doen. Er zijn wel vleermuissoorten die grote afstanden af kunnen leggen (Nederland – Polen, Nederland – Frankrijk) maar uiteindelijk gaan deze dieren net als de blijvers toch in winterslaap.

Die winterslaap is best bijzonder, de egel en vleermuizen maken gebruik van dit systeem. Dit vergt een zeer bijzondere aanpassing. Zoogdieren zijn namelijk warmbloedige dieren. Bij verhitting of onderkoeling houden de organen er mee op en gaat een zoogdier dood. Het vreemde is dat de egel en vleermuizen hun lichaamstemperatuur wel kunnen laten zakken tot rond de 5 à 8° C afhankelijk van de omgevingstemperatuur. Het voordeel hiervan is dat de dieren geen energie meer kwijt zijn aan het verwarmen van hun lichaam. Neem ons zelf als voorbeeld: al doe je de gehele dag niets behalve wellicht op je toetsenbord tokkelen, toch eten en drinken we de gehele dag door. Dat alles alleen om onze lichaamstemperatuur op peil te houden waardoor ook onze organen hun werk kunnen doen.

Een winterslapend dier kan maanden leven op zijn eigen vetreserve.

Een winterslaap heeft ook nadelen, wakker worden kost veel tijd en energie. Een dier in winterslaap is dan ook erg kwetsbaar voor vijanden en voor verstoring, maar ook voor snel wisselende temperaturen. Wanneer een verblijfplaats van een egel in winterslaap wordt vernield kan zo'n dier in slaap bevrozen. Ook verstoring door mensen kan op den duur dodelijk zijn, wakker worden kost namelijk ook veel energie wat niet aangevuld kan worden.

Veel andere zoogdieren moeten maar zien hoe ze aan voedsel komen. Vooral insectenetende soorten als spitsmuizen hebben het zwaar. Spitsmuizen hebben de gehele dag aanvulling van voedsel nodig, na enkele uren geen voedsel gaat zo'n diertje dood. Wij mensen kunnen het spitsmuizen een stuk gemakkelijker maken door onze tuinen niet helemaal leeg te harken in de winter. Een tuin met bladeren op de bodem en hier en daar een stapeltje takken levert zowel voor zoogdieren als voor vogels een enorme voedselvoorraad op. Ook woelmuizen (plantenetters) en ware muizen (alleseters) komen veel in tuinen voor waar wat te eten is.

Veldmuis en bosmuis maken voor de winter voorraden van zaden en andere eetbare plantendelen. Als je de ruimte hebt in de tuin is een hazelnotenboom voor muizen een bron van voedsel. Mensen met schuren en oudere huizen weten ook dat kleine zoogdieren vanaf de herfst naar binnen trekken! Voor kerkuilen is dit ideaal, in de winter eten ze, zonder veel moeite te hoeven doen, alle huisspitsmuizen uit de schuur.

Ook eekhoorns maken een voorraad voor de winter en hoewel deze dieren niet in winterslaap gaan houden ze soms wel langere periodes rust als het weer te slecht is om voedsel te vinden. Eekhoorns zijn ook dol op noten en kunnen behoorlijk tam worden dus hier kan iemand

met een tuin zelf ook veel voor deze dieren betekenen. Er zijn ook nestkasten voor eekhoorns te verkrijgen.

Hoewel niet iedereen op reeën en konijnen in de tuin zit te wachten, komen die wel er wel graag. Vooral in het voorjaar zorgen mensen voor vroeg groeiende en bloeiende planten zoals tulpen en krokussen. Dan is er in het wild nog niets te vinden en komen planteneters maar wat graag tulpen snoepen. Maar ook struiken als taxus leveren groenvoer voor reeën. Ik heb altijd gedacht dat reeën geen taxus (giftige plant) aten maar bij ons in de tuin konden ze er geen genoeg van krijgen.

egel

Tenslotte nog aandacht voor een zoogdier die het in de winter helemaal niet moeilijk heeft maar dan ook niet in onze tuin voorkomt. Dat is de grijze zeehond. Zij baren midden in de winter hun jongen en die liggen vervolgens enkele dagen op een zandbank of in een duinpan in de regen, sneeuw en koude wind alvorens ze kunnen zwemmen. Voor alle zoogdieren geldt hetzelfde, ze hebben allemaal een isolerende vacht. Zelfs de koeien in de wei hebben in de winter een dikkere vacht dan in de zomer.

bosmuis op vogelvoer